

21.9.2023

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Viite: VN/20785/2023

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksen tiivistelmä

Esityksen mukaan eräitä etuuksia ja rahamääriä, jotka on sidottu kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin, ei tarkistettaisi siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään tai elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti vuosina 2024-2027. Ehdotettu uusi laki koskisi sairausvakuutuslain mukaista päivärahaetuuksien vähimmäismäärää, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaista ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärää, työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan, peruspäivärahan korotusosan ja lapsikorotuksen määrää, lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisia etuuksia, yleisestä asumistuesta annetun lain mukaisia rahamääriä, eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain mukaisia rahamääriä, opintotukilain mukaisen opintorahan, opintorahan huoltajakorotuksen ja oppimateriaalisän määrää, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaista aikuiskoulutustuen perusosan määrää sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain mukaista vastaanottorahaa ja käyttörahaa. Lisäksi eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia muutettaisiin väliaikaisesti siten, että asumistuessa huomioon otettavien lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannusten määriä, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä ei tarkistettaisi vuosina 2024-2027.

Lausunnonantajan lausunto

Invalidiliitto on huolestunut hallituksen aikomuksista tehdä indeksijäädetyksiä useisiin etuuksiin. Muutokset pienentävät etuuksia saavien kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja ja siten myös ostovoimaa. Samaan aikaan asumisen kulut ja kulutustavaratuotteiden kulut jatkavat kuitenkin edelleen nousuaan.

Invalidiliitto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksessa ei ole arvioitu muutosten vaikutuksia vammaisiin henkilöihin. Vammaisia ihmisiä arvioidaan olevan väestöstä noin 15 prosenttia ja tutkitusti heidän asemansa työmarkkinoilla on usein heikompi kuin muun väestön. Tämä tarkoittaa sitä, että vammaiset henkilöt ovat muita useammin riippuvaisia erilaisista etuuksista.

21.9.2023

Hallituksen tulee arvioida ja selvittää esitettyjen leikkausten ristikkäisvaikutukset vammaisiin henkilöihin ja tarvittaessa arvioida uudelleen esitysten toimeenpanoa ennen lakiesitysten antamista eduskunnalle. Hallitus on ilmoittanut harkitsevansa esitettyjä sopeuttamistoimia uudelleen, jos niillä on kohtuuttomia kasautuvia vaikutuksia. Esitettyjä leikkauksia tulee Invalidiliiton mielestä kohtuullistaa ja harkita niille korvaavia toimenpiteitä.

Tilastokeskuksen elinolotilaston mukaan toimintarajoitteisista henkilöistä neljännes eli 147 000 henkilöä on köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Pienituloisuus, vajaatyöllisyys sekä vakava aineellinen ja sosiaalinen puute ovat toimintarajoitteisilla muuta väestöä yleisempiä. Vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta koetaan Suomessa verrattain vähän, mutta toimintarajoitteisilla henkilöillä puute on kuitenkin selvästi yleisempää kuin muulla väestöllä. Vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta koki 6,1 prosenttia toimintarajoitteisista ihmisistä, kun muusta 16 vuotta täyttäneestä väestöstä sitä koki vain 1,3 prosenttia. (Tilastokeskus: https://www.tilastokeskus.fi/uutinen/suomessa-147-000-toimintarajoitteista-henkiloa-koyhyiden-tai-syrjaytymisen-riskissa?cldee=8qv3aStOm-xV4FoH5Ucgixaa-X-Pzcf16my_aipMvExFbYq-a7mn8fTzmGqJQWtx&recipientid=lead-09a28ed18edee911a973000d3ab6d103-78f8e1db65604125839ce407f522e35d&esid=008126c5-b0cf-ed11-b597-000d3ab66040)

Kelan toteuttama tarkastelu (28.2.2022 <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/6454>) vammaisuuksien saajista tukee vuonna 2018 tehdyn kyselyn (Vammaisfoorumin ja Ihmisoikeuskeskuksen kysely 2018) tuloksia vammaisten henkilöiden yleisesti kokemasta köyhyydestä ja valottaa asiaa etuusjärjestelmään kertyneiden tietojen perusteella. Tarkastelu osoittaa, että vammaisuuksia saavien kokonaistulot muodostuvat melko yleisesti useista eri etuuksista, ja että haasteet eri tukimuotojen (ja mahdollisten ansiotulojen) yhteensovittamisessa koskevat myös heitä. Kelan tarkastelu osoitti, että vammaisuuksien saajat saavat perustoimeentulotukea kaikissa ikäluokissa muuta väestöä yleisemmin. Erityisesti työikäiset vammaisuuksien saajat saavat perustoimeentulotukea huomattavan yleisesti. Lisäksi vammaisuuksien saajat saavat asumistukea yleensä pitkäaikaisesti (10–12 kk vuoden aikana). Kaikista vammaisuuksien saajista yleistä asumistukea saa vuoden aikana reilu kolmannes ja työikäisistä lähes 60 prosenttia. Sekä asumis- että perustoimeentulotukea saa vuoden aikana noin 6 prosenttia kaikista ja noin 12 prosenttia työikäisistä vammaisuuksien saajista.

Invalidiliitto toteaa positiivisena huomiona, että indeksitarkistusten jäädytys ei koske vammaisuuksia, eläkkeitä eikä eläkettä saavan hoitotukea. Eläkkeensaajan asumistukeen esitettävien muutosten osalta Invalidiliitto pitää ongelmallisena ehdotusta, ettei eläkkeensaajan asumistuessa huomioon otettavien kulujen ja asumismenojen enimmäismääriin tehdä tarkistuksia, vaikka kustannuksiin on odotettavissa nousua. Yleiseen asumistukeen esitetyillä muutoksilla, joista hallitus on antanut oman esityksensä tämän lisäksi, on kielteisiä vaikutuksia myös vammaisten ihmisten toimeentuloon. Lisäksi lääkekorvauksen vuotuisen omavastuuosuuteen tehdään vuonna 2024 indeksikorotus, vaikkakin maltillisempänä kuin mitä kahden vuoden indeksikorotus edellyttäisi. Indeksikorotus kuitenkin tarkoittaa sitä, että lääkkeiden omavastuuosuus nousee vuonna 2024.

21.9.2023

Muistutamme hallitusta siitä, että Suomi on sitoutunut YK:n yleissopimukseen vammaisten henkilöiden oikeuksista, missä artikla 28 (riittävä elintaso ja sosiaaliturva) edellyttää, että Suomen valtio tunnustaa vammaisten henkilöiden oikeuden riittävään omaan ja perheidensä elintasoon, kuten riittävään ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen, sekä elinolojen jatkuvaan paranemiseen ja toteuttavat asianmukaiset toimet tämän oikeuden toteutumisen turvaamiseksi ja edistämiseksi ilman syrjintää vammaisuuden perusteella.

Yleisellä tasolla kaikkia perusturvaetuksia koskien Invalidiliitto kiinnittää huomiota siihen, että ensisijaisten perusturvaetuksien alentaminen voi aiheuttaa lisääntyvää toimeentulotuen tarvetta. Ei ole tarkoituksenmukaista, että ensisijaisten etuuksien heikennykset lisäävät viimesijaiseksi toimeentulon turvaksi tarkoitetun toimeentulotuen tarvetta. Vaikutuksena voi myös olla, että toimeentulotuen piiriin tulee uusia perusturvan varassa eläviä, asiointissaan vahvaa tukea tarvitsevia vammaisryhmiä, mikä taas voi lisätä sosiaalihuollon korkeakoulutetun henkilöstön tarvetta Kelan toimeentulotuessa.

Lopuksi Invalidiliitto muistuttaa myös YK:n vammaissopimuksen 4. artiklan 3 kohdasta, jonka mukaan laadittaessa ja toimeenpantaessa lainsäädäntöä sekä myös muissa vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa sopimuspuolten tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset, heitä edustavien järjestöjen kautta. Lausuntopyynnön jakelussa ei ole mukana yhtään vammaisjärjestöä, vaikka kyseessä on myös vammaisia ja heidän oikeuksiaan koskettava lakiesitys. Invalidiliitto painottaa, että jatkossa lausuntopyynnot tulee pyytää vammaisjärjestöiltä YK:n vammaissopimuksen edellyttämällä tavalla.

INVALIDILIITTO RY

Helsingissä 21 syyskuuta 2023

Janne Juvakka
toimitusjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Anne Mäki, asiantuntija, koulutus ja työelämä, anne.maki@invalidiliitto.fi

Ranja Alava, juristi, ranja.alava@invalidiliitto.fi

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten

LAUSUNTO

4 (4)

21.9.2023

henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 26 000 henkilöjäsentä ja 143 jäsenyhdistystä.